

"L'església pot definir posicions"

Josep Antoni Comes (Pedreguer, Marina Alta, 1930), va ser el primer director de la revista 'Saó', mitjançant la qual va assumir el repte de posar en contacte l'església amb el nacionalisme. Ara, reflexiona sobre aquesta esquivada relació.

L'etapa de *Saó* engegada l'any 95 amb la direcció de Vicent Cardona quedarà marcada per l'ampliació de la revista mensual a activitats editorials i la publicació de la Bíblia en una edició que ha costat 17 milions de pessetes. També per afrontar temps en què les ajudes a les publicacions al valencià han desaparegut per obra i gràcia de la coalició PP-UV en el poder autonòmic. L'anterior etapa, amb Emili Marín de director des del 1987 fins a finals del 1994, es va caracteritzar per l'expansió periodística i la influència de la revista. Però la primera va tenir al capdavant Josep Antoni Comes, i va significar la construcció dels pilars per a l'edifici posterior.

—*Saó* naix imbuïda pel concili Vaticà II?

—Pren cos perquè gent com Josep Soriano Bessó, que provenia del moviment Acció Catòlica, el rector del seminari de València Ramon Gascó i jo mateix ens ajuntem amb altres seglars i clergues per fer algunes coses. Concretament, el que passa al si de l'església i no es coneix públicament —per exemple,

els posicionaments progressistes que eren silenciats per la censura oficial— i el nacionalisme social, que gran part de la església desconeix. Efectivament, assumim el concili, i expressem la nostra fe en la llengua del poble.

—*Com eren les relacions amb la jerarquia?*

—El bisbe era José María Lahiguera, que ja ha

habitualment certa afecció cap a posicions contràries a les que representa *Saó*.

—Més que afecció, té por dels conflictes amb els blavers. I més que els arquebisbes, moltes vegades és la gent que els envolta la que els aconsella posicions antinormatives. El discurs en valencià que prepararen a García Gasco el 3 de octubre del 1992, quan pren possessió del càrrec és digne de passar-lo als xiquets de les escoles en els exercicis de correcció.

—*La revista va viure de prop la guerra de la llengua?*

—Al principi no. *Saó* creix alhora que els partits polítics van eixint de la clandestinitat i ningú no pot aturar la Taula de Forces Democràtiques. De fet, li posem un nom poètic, *Saó*, per indicar metafòricament que és un moment històric bo per a sembrar i fer evolucio-

nar el país. El subtítol és "Papers Pastorals del País Valencià". I ningú no se'n va espantar. Abans de les primeres eleccions democràtiques del 1977 no hi havia enfrontaments forts entre blavers i nacionalistes. Però després sí, va esclatar la guerra de les misses, conseqüència de les batalles de la llengua i dels símbols.

—*Es refereix a la irrupció de blavers violents a les esglésies?*

—Blavers i feixistes, o les dues

mort. Però *Saó* és una revista d'església, dels fills de Déu, no eclesiàstica. No hem de consultar res a la jerarquia ni ella té cap poder sobre nosaltres. Ni abans ni ara. Ens hem mantingut amb la independència i el respecte.

—*Però la jerarquia demostra*

coses al mateix temps. Hi irrompien i muntaven violentíssims escàndols especialment en el moment de la consagració. Quan sentien que el capellà deia "la sang vessada de Crist", començaven els crits i la bogeria perquè "vessada", és clar, els trencava els esquemes. I els rectors no podien posar-se al mateix nivell, no podien començar a garrotades. De qualsevol manera, no ens haurien de fer por els enfrontaments.

—*Què vol dir?*

—Que l'església no té cap obligació de pronunciar-se amb una pastoral sobre què és de veres o no en el tema de la llengua, però ha de formar-se. Consultant què diuen els filòlegs i les universitats, l'església pot definir posicions. Això dóna possibilitats per formar-te un criteri.

—*En la seua ponència dels passats congressos Jaume I del 1995 sobre església i país, va apuntar que l'església en segles passats sí que tenia clara la valencianitat.*

—No la jerarquia, sinó el poble de l'església. En la guerra de successió, els arquebisbes van al costat dels Borbons, però el clero dóna suport als Austries que defenen els Furs. En les Germanies, el clergat fa costat als agermanats, i els arquebisbes, no. No hi ha mai un divorci entès acompanyat tal entre església i nacionalisme. Sempre hi ha hagut en la història del nostre país una part de l'església al costat de les aspiracions legítimes del poble. De tota manera, els arquebisbes no han donat mai una negativa oficial als fets valencianistes.

—*Vostè també deia que no es pot ser neutral.*

—No. Quan es diu que fins que la societat no s'aclearca, la jerarquia no hauria de prendre partit, és una raó falsa per esquivar un risc que cal assumir. Perquè si hi ha una cosa clara científicament és la unitat de la llengua catalana. El clergat, doncs, ha de completar la seua formació per comprendre clarament això. És clar que la seua educació és castellana i això fa que et poses a

"Evitar expressar el nostre parer és evitar el comportament que reflecteixen l'Evangeli i els actes de Jesucrist."

predicar i ho faces en castellà. Això, la comoditat, és molt humana. Jo sóc rector i ho sé, però tots hem passat per ací, i en la voluntat està la solució. Els instruments per a canviar són a l'abast de tots.

—*També s'argüeixen raons de tall pastoral i teològiques per no fer aquest pas.*

—Sí, diuen que prendre partit significaria la discòrdia, i l'església és concòrdia. I per això, més val quedar-se al castellà. Però és que la unitat no és la uniformitat. La unitat és fruit del diàleg, no és evitar tractar un problema per por de crear tensions. Les tensions s'han d'assu-

mir. Què hauria estat de la història de l'home si no s'assumiren les tensions? No obstant això, en el cas dels capellans, cal prendre partit amb tota la caritat, comprensió i paciència del món. Però si atenem a l'Evangeli, veiem que no prohibeix mai que expossem el nostre parer. Evitar-ho és eludir el mateix l'evangeli, esquivar el comportament que es reflecteix en Jesucrist.

—*Crist prenia partit?*

—Home, el seu comportament és molt clar. Per què mor? Perquè diu la veritat, perquè pren posicions. Podia haver optat per callar-se, per evitar embolics. Però es va enfrontar als fariseus, va dir a les coses pel seu nom. Jesús era la pau personificada, i no dubta a crear tensions quan ha de dir el que pensa. No crear tensions és impossible, fins i tot quan hi ha diàleg.

—*El missatge de Crist, en canvi, és moltes vegades interpretat de manera oposada. Com una doctrina que aconsella evitar sempre qualsevol polèmica.*

—És una interpretació que jo considere errònia. Quan una cosa està demostrada, no has de tenir por d'expressar el que penses.

Josep Antoni Comes va ser el primer director de 'Saó'. Els primers anys varen coincidir amb els conflictes orquestrats per blavers a les esglésies.

Joan M. Oleaque